

Съвет на
Европейския съюз

Брюксел, 18 ноември 2021 г.
(OR. en)

14138/21

ENV 909
CLIMA 398
AGRI 565
DEVGEN 209
FORETS 77
RECH 522
TRANS 691

ПРИДРУЖИТЕЛНО ПИСМО

От:	Генералния секретар на Европейската комисия, подписано от г-жа Martine DEPREZ, директор
Дата на получаване:	18 ноември 2021 г.
До:	Г-н Jeppe TRANHOLM-MIKKELSEN, генерален секретар на Съвета на Европейския съюз
№ док. Ком.:	COM(2021) 699 final
Относно:	СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, СЪВЕТА, ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА НА РЕГИОНИТЕ Стратегия на ЕС за почвите за 2030 г. Извличане на ползите от здравите почви за хората, храните, природата и климата

Приложено се изпраща на делегациите документ COM(2021) 699 final.

Приложение: COM(2021) 699 final

ЕВРОПЕЙСКА
КОМИСИЯ

Брюксел, 17.11.2021 г.
COM(2021) 699 final

**СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, СЪВЕТА,
ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА
НА РЕГИОНИТЕ**

**Стратегия на ЕС за почвите за 2030 г.
Извличане на ползите от здравите почви за хората, храните, природата и климата**

{SWD(2021) 323 final}

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Много малко хора знаят, че в тънкия слой, който лежи под краката ни, се крие нашето бъдеще. Почвата и множеството организми, които живеят в нея, ни осигуряват храна, биомаса, влакнини и суровини, регулират циклите на водата, въглерода и хранителните вещества и правят живота на земята възможен. За създаването на няколко сантиметра от този вълшебен килим са необходими хиляди години.

В почвата се съдържат над 25 % от цялото биологично разнообразие на планетата¹, като тя е основата на хранителните вериги, изхранващи човечеството и надземното биологично разнообразие. Очаква се този крехък слой да осигурява и филтрира годна за консумация питейна вода за световно население, което към 2050 г. ще наброява почти 10 милиарда души².

Освен това здравите почви са най-голямото сухоземно въглеродно депо на планетата. Тази характеристика, съчетана с тяхната функция да абсорбират водата подобно на гъба и да намаляват риска от наводнения и от суша, превръща почвите в незаменим съюзник в смекчаването на изменението на климата и адаптирането към него³. Поради това здравето на почвите е включено в някои цели на Съюза по отношение на климата и биологичното разнообразие, както и в дългосрочните икономически цели на Съюза.

Богатото наследство от почви в ЕС се отличава с многобройни видове почви (обхващащи 24 от 32-те основни почвени групи в света), като всяка от тях притежава собствена идентичност и специфични характеристики⁴. Това богатство представлява актив, който трябва да бъде опазван и съхранен за следващите поколения. Въпреки това нашите почви страдат. Приблизителните оценки показват, че около 60 до 70 % от почвите в ЕС не са здрави⁵. Земята и почвите продължават да бъдат обект на сериозни процеси на увреждане⁶, като например ерозия, уплътняване, намаляване на органичните вещества, замърсяване, загуба на биологично разнообразие, засоляване и запечатване. Това увреждане е резултат от неустойчиво използване и управление на земята, прекомерна експлоатация и емисии на замърсители. Например всяка година в Европа от ерозия се отмиват около 1 милиард тона почви⁷. Между 2012 и 2018 г. в ЕС са били усвоявани над 400 km² земя годишно на нетна основа⁸.

Земеделските площи и пасищата в ЕС осигуряват екосистемни услуги на стойност 76 милиарда евро на година: по-малко от една трета се генерират от растениевъдство, а останалите — от други екосистемни услуги⁹. При все това, докато ползите от здравите почви и разходите, породени от увреждането на почвите, заедно с влошаването на осигуряването от тях екосистемни услуги се поделят от обществото и ползвателите на земята, последните разполагат с по-голямата част от правата във връзка с нейното използване и управление. Освен

¹ Организация на ООН за прехрана и земеделие (ФАО) (2020 г.), State of knowledge of soil biodiversity – Status, challenges and potentialities (Знания за биологичното разнообразие на почвите — състояние, предизвикателства и потенциал).

² Институт по световните ресурси (2019 г.), Creating a sustainable food future (Изграждане на бъдеще на основата на устойчиво произведени храни).

³ Европейска комисия (2021 г.), [Стратегия на ЕС за адаптиране към изменението на климата — оценка на въздействието](#).

⁴ Европейска комисия (2005 г.), Почвен атлас на Европа.

⁵ Европейска комисия (2020 г.), Грижата за почвите е грижа за живота.

⁶ Европейска агенция за околна среда (ЕАОС) (2019 г.), The European Environment: State and Outlook 2020 (Европейската околна среда — състояние и перспективи за 2020 г.).

⁷ Panagos P. и др. (2015 г.), The new assessment of soil loss by water erosion in Europe (Нова оценка на загубата на почви поради водна ерозия в Европа).

⁸ <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/dashboards/land-take-statistics#tab-based-on-data>

⁹ Европейска комисия (2021 г.), [„Отчитане на екосистемите и техните услуги в Европейския съюз“ \(INCA\)](#).

това стойността на почвения капитал трябва да се отразява правилно в сметките, свързани с природния капитал, така че зависимостта ни от него да стане по-видима. За да се избегнат рисковете и въздействията, които продължителното увреждане на почвите оказва върху икономиката и благополучието на хората, почвите заслужават да получат максимално и неотложно внимание от страна на правителствата, парламентите и публичните органи на всички равнища, както и стопанските субекти, ползвателите на почви, местните общности и гражданите¹⁰.

Инвестициите в предотвратяването на увреждането и възстановяването на увредени почви е икономически оправдано. Като най-голяма земна екосистема на ЕС здравите почви поддържат много сектори на икономиката, докато увреждането на почвите струва на ЕС няколко десетки милиарда евро всяка година¹¹. Чрез управленските практики, които поддържат и подобряват здравето и биологичното разнообразие на почвата, се подобрява ефективността на разходите и се ограничават вложените ресурси (например пестициди, торове), необходими за поддържане на добивите. Спирането и обръщането на настоящите тенденции на увреждане на почвите би могло да генерира икономически ползи на стойност до 1,2 трилиона евро на година в световен мащаб¹². Разходите, които се пораждат от бездействието по отношение на увреждането на почвите, надвишават шесткратно разходите за действия в Европа¹³ и надхвърлят рамките на чисто икономическите изчисления. Това би довело не само до загуба на почвено плодородие, което застрашава продоволствена сигурност в световен мащаб, но оказва въздействие и върху качеството на продуктите и тяхната хранителна стойност.

За да могат да бъдат извлечени ползите от здравите почви за хората, храните, природата и климата, ЕС се нуждае от обновена стратегия за почвите, която установява рамка и конкретни мерки за опазване, възстановяване и устойчиво използване на почвите и която мобилизира необходимата обществена ангажираност и финансови ресурси, споделени знания, устойчиви практики и мониторинг с оглед постигане на общите цели. Стратегията е тясно свързана и функционира в полезно взаимодействие с други политики на ЕС, произтичащи от Европейския зелен пакт, и ще бъде в основата на нашата амбиция за глобални действия по отношение на почвите на международно равнище. Това ще бъде постигнато единствено чрез комбинация от нови доброволни и правно обвързващи мерки, представени по-долу, които са разработени при пълно спазване на принципа на субсидиарност и се основават на действащите национални политики в областта на почвите.

¹⁰ Световен бизнес съвет за устойчиво развитие (2018 г.), The business case for investing in soil health. (Икономическа обосновка за инвестиране в здравето на почвите).

¹¹ Оценявани на 50 милиарда евро в доклада на Комитета на мисията за опазване на здравето на почвите и храните (2020 г.), "Caring for soil is caring for life" („Грижата за почвата е грижа за живота“), <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4ebd2586-fc85-11ea-b44f-01aa75ed71a1/>

¹² Междуправителствена научно-политическа платформа относно биоразнообразието и предлаганите от екосистемите услуги (IPBES) (2018 г.), The assessment report on land degradation and restoration (Доклад за оценка на влошаването на качеството на земите и тяхното възстановяване).

¹³ Nkonya и др. (2016 г.), Economics of Land Degradation and Improvement - A Global Assessment for Sustainable Development (Икономика на влошаването и подобряването на качеството на земите — глобална оценка за устойчиво развитие).

Фигура 1: връзки между Стратегията на ЕС за почвите и други инициативи на ЕС

2. Визия и цели: постигане на добро здраве на почвите до 2050 г.

Визия за почвите

До 2050 г. всички почвени екосистеми да бъдат в добро състояние и съответно по-устойчиви, което ще изисква изключително решителни промени през това десетилетие.

Дотогава опазването, устойчивото използване и възстановяването на почвите трябва да са се утвърдили като обичайна практика. Като ключово решение здравите почви допринасят за справяне с големите предизвикателства, пред които сме изправени, свързани с постигане на неутралност по отношение на климата и устойчивост спрямо изменението на климата, развиване на чиста и кръгова (био)икономика, обръщане на тенденцията на загуба на биологично разнообразие, защита на човешкото здраве, спиране на опустияването и преустановяване на влошаването на качеството на земите.

Тази нова визия за почвите е залегнала в основата на Стратегията на ЕС за биологичното разнообразие за 2030 г.¹⁴ и Стратегията за адаптиране към изменението на климата¹⁵. Следователно Стратегията за почвите доразвива и значително ще допринесе за няколко от целите на Европейския зелен пакт и предшестващите го цели:

средносрочни цели до 2030 г.:

- борба с опустияването, възстановяване на увредените земи и почви, включително земите, засегнати от опустияване, суша и наводнения, и стремеж към преустановяване на влошаването на качеството на земите в световен мащаб (цел за устойчиво развитие 15.3)¹⁶;

¹⁴ Стратегия на ЕС за биологичното разнообразие за 2030 г., COM(2020) 380.

¹⁵ Стратегия на ЕС за адаптиране към изменението на климата, COM(2021) 82.

¹⁶ Организация на обединените нации (2015 г.), „Да преобразим света: програма до 2030 г. за устойчиво развитие“.

- възстановяване на значителни площи от увредени и богати на въглерод екосистеми, включително почви¹⁷;
- постигане на нетни поглъщания на парникови газове в размер на 310 милиона тона CO₂ еквивалент на година в сектора на земеползването, промените в земеползването и горското стопанство (ЗПЗГС)¹⁸;
- постигане на добро екологично и химично състояние на повърхностните води и добро химично и количествено състояние на подземните води до 2027 г.¹⁹;
- намаляване на загубите на хранителни вещества с поне 50 %, на общата употреба на химически пестициди и свързания с тях риск с 50 % и на употребата на по-опасни пестициди с 50 % до 2030 г.²⁰;
- постигане на значителен напредък при възстановяването на замърсени терени²¹;

дългосрочни цели до 2050 г.:

- слагане на край на нетното усвояване на земя^{22 23};
- замърсяването на почвата следва да бъде намалено до нива, които вече не се считат за вредни за здравето и за природните екосистеми и които са съобразени с границите, до които нашата планета е в състояние да се справи, като по този начин се създава нетоксична околна среда²⁴;
- постигане на неутрална по отношение на климата Европа²⁵ и, като първа стъпка, стремеж към постигане на неутралност по отношение на климата на сушата в ЕС до 2035 г.²⁶;
- постигане на устойчиво на изменението на климата общество, напълно адаптирано към неизбежното въздействие на изменението на климата, до 2050 г.²⁷

Освен някои съществуващи правни разпоредби на ЕС, имащи отношение към опазването на почвите²⁸, както и действия, предприети съгласно Тематичната стратегия за опазване на почвите от 2006 г.²⁹, досега ЕС не успя да се сдобие с подходяща правна рамка, осигуряваща за

¹⁷ Стратегия на ЕС за биологичното разнообразие за 2030 г., COM(2020) 380.

¹⁸ Предложение за преразглеждане на Регламента относно ЗПЗГС, COM(2021) 554.

¹⁹ [Рамковата директива за водите 2000/60/EQ](#).

²⁰ Стратегия на ЕС „От фермата до трапезата“, COM(2020) 381.

²¹ Стратегия на ЕС за биологичното разнообразие за 2030 г., COM(2020) 380.

²² Пътна карта за ефективно използване на ресурсите в Европа, COM(2011) 571.

²³ Седма програма на Европейския съюз за действие за околната среда, Решение № 1386/2013/ЕС.

²⁴ Път към здравословна планета за всички, План за действие на ЕС: „Към нулево замърсяване на въздуха, водата и почвата“, COM(2021) 400.

²⁵ Регламент (ЕС) 2021/1119 за създаване на рамката за постигане на неутралност по отношение на климата.

²⁶ Предложение за преразглеждане на Регламента относно ЗПЗГС, COM(2021) 554.

²⁷ Стратегия на ЕС за адаптиране към изменението на климата, COM(2021) 82.

²⁸ Изисвания, свързани със специфични аспекти на опазването на почвите, например в Директивата относно утайките от отпадъчни води, Директивата относно емисиите от промишлеността, общата селскостопанска политика, Директивата относно екологичната отговорност, Рамковата директива относно отпадъците, Регламента относно ЗПЗГС.

²⁹ Тематична стратегия за опазване на почвите, COM(2006) 231.

почвите същото равнище на защита като това за водите, морската среда и въздуха. Необходимостта от такава рамка обаче става все по-неотложна, а знанията за почвите и признаването на тяхната стойност напреднаха значително през последните години. Натискът, очакванията и претенциите по отношение на почвите се засилиха, като същевременно кризите във връзка с климата и биологичното разнообразие влошават положението. В момента се нуждаем от здрави почви повече от всякога.

Какво означава здрава почва?

Почвите са здрави, когато са в добро химично, биологично и физическо състояние, и следователно могат трайно да осигуряват възможно най-много от следните екосистемни услуги:

- осигуряване на производство на храни и биомаса, включително в селското и горското стопанство;
- абсорбиране, съхраняване и филтриране на води и преобразуване на хранителни и други вещества, като по този начин се опазват подземните водни обекти;
- осигуряване на основата за живот и биологично разнообразие, включително местообитания, видове и генетичен материал;
- функциониране като резервоар на въглерод;
- осигуряване на физическа платформа и културни услуги за хората и техните дейности;
- функциониране като източник на суровини;
- функциониране като архив на геолошко, геоморфолошко и археологическо наследство.

Законът за възстановяване на природата, който Комисията предстои да внесе, е насочен към възстановяването на доброто състояние на екосистемите до 2050 г. При все това предвид липсата на политика на ЕС в областта на почвите ще продължат да са налице редица важни пропуски в политиката, които трябва да бъдат отстранени, за да се постигне тази цел за почвените екосистеми. В настоящото съобщение тези пропуски са разгледани чрез няколко направления.

Мнозина³⁰ изтъкват липсата на специално законодателство на ЕС като основна причина за бъдещото тревога състояние на нашите почви. Увреждането на почвите действително оказва въздействие, което надхвърля националните граници (вж. придружаващия работен документ на службите на Комисията), а липсата на действия в една държава членка може да доведе до увреждане на околната среда в друга държава членка. По аналогичен начин увреждането на почвите и неравномерната и разпокъсана реакция от страна на държавите членки за справяне с този проблем доведоха до неравнопоставени условия на конкуренция за икономическите оператори, които трябва да спазват различни правила за опазване на почвите, като същевременно се конкурират на един и същ пазар.

³⁰ Европейският парламент, Европейската сметна палата, Комитетът на регионите, ЕАОС в доклада си за състоянието и перспективите на околната среда за 2020 г., гражданите и заинтересованите страни, участвали в обществената консултация; вж. SWD(2021)xxx за подробности.

За да отстрани трансграничните въздействия от увреждането на почвите, да осигури еднакви пазарни условия, да насърчи съгласуваността на политиките на европейско и национално равнище и така да създаде условия за постигането на целите ни по отношение на изменението на климата, биологичното разнообразие, продоволствената сигурност и опазването на водите, до 2023 г. Комисията ще представи специално законодателно предложение относно здравето на почвите, което ще позволи да се изпълнят целите на настоящата стратегия и да се постигне добро състояние на почвите в целия ЕС до 2050 г. Тази законодателна инициатива ще отговаря на изискванията за по-добро регулиране, ще се основава на задълбочена оценка на въздействието, включително проверка на субсидиарността, и изцяло ще зачита компетенциите на държавите членки по този въпрос. За да определи обхвата и съдържанието на тази пропорционална и основана на риска рамка, Комисията ще проведе широкообхватна и приобщаваща консултация с държавите членки, Европейския парламент и всички съответни заинтересовани страни.

Въпреки че почвите в ЕС се отличават с голямо разнообразие, те имат и редица общи характеристики. Това прави възможно определянето на общи диапазони или прагове, извън които вече не може да се счита, че почвите са здрави. Такива показатели за здравето на почвите и техният диапазон от стойности, който следва да се постигне до 2050 г., за да се гарантира здравето на почвите, ще трябва да бъдат разработени и одобрени и следва да бъдат разгледани на равнището на ЕС в контекста на закона за здравето на почвите с цел да се гарантират еднакви условия на конкуренция и висока степен на опазване на околната среда и здравето. Комисията ще възложи тяхното разработване на новата разширена експертна група за защита на почвата, като се надгражда работата на мисията относно почвите. Настоящата експертна група на Комисията ще бъде допълнена по балансиран начин, за да се осигурят допълнителни компетентни становища³¹. Комитетът на мисията се обявява в подкрепа на целта 75 % от почвите в Европейския съюз (ЕС) да бъдат здрави или състоянието им да се подобрява до 2030 г.

Да знаят дали дадена почва е здрава е важно не само за земеделските стопани, горските стопани, собствениците на земи, но и за банките, публичните органи и много други заинтересовани страни. Налице е засилващ се интерес към въвеждането на прецизен индекс за качество на почвата, например във финансовия и промишления сектор. Някои държави членки са разработили сертификати за здравето на почвите, които да се предоставят при сделки със земя с цел осигуряване на подходяща информация на купувача. Успоредно с това както публичният, така и частният сектор разработват и инвестират в ориентирани към резултатите подходи, които насърчават ефективните практики за здравето на почвите, биологичното разнообразие, капацитета за съхранение на въглерод и др.

3. ПОЧВИТЕ КАТО КЛЮЧОВО РЕШЕНИЕ ЗА ГОЛЕМИТЕ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА, ПРЕД КОИТО СМЕ ИЗПРАВЕНИ

3.1. Роля на почвите за смекчаване на изменението на климата и адаптиране към него

Равнището на нетните поглъщания на въглерод в сектора на ЗПЗГС отбелязва тревожна тенденция. Между 2013 и 2018 г. нетните поглъщания на въглерод на година са намалели с 20 %³². За постигането на нулеви нетни емисии на парникови газове до 2050 г. се разчита и на поглъщанията на въглерод чрез възстановяването и

³¹ Например експертен опит от стопански и професионални организации, от академични и научни организации и гражданското общество.

³² [Предложение за регламент за изменение на Регламент \(ЕС\) 2018/841 и на Регламент \(ЕС\) 2018/1999, COM\(2021\) 554.](#)

по-доброто управление на почвите с цел абсорбиране на емисиите, които ще останат в края на един амбициозен път за декарбонизация. Целенасочените и трайни устойчиви практики за управление на почвите могат значително да спомогнат за постигането на неутралност по отношение на климата чрез отстраняване на антропогенните емисии от органични почви и чрез увеличаване на въглерода, уловен в минералните почви.

Здравите почви ще направят ЕС по-устойчив и ще намалят неговата уязвимост спрямо изменението на климата. Като се има предвид ключовата роля на почвите във водния цикъл, те са незаменим съюзник и в адаптирането към изменението на климата. Големият капацитет за задържане на вода в почвите намалява въздействието от наводнения и понижава отрицателното отражение на сушите.

Преразглеждането на Регламента относно ЗПЗГС, което Комисията предлага в законодателния пакет „Подготвени за цел 55“³³, има за цел да се спре и обърне тези тенденции и да се опростят счетоводните правила.

Следните два вида почви изпълняват важна роля във връзка с изменението на климата:

- **органичните почви** (включително торфищата) имат високо съдържание на въглерод от над 20 % суха маса и покриват 8 % от ЕС³⁴. Торфищата са земни влажни зони, в които условията на заблатеност предотвратяват пълното разграждане на растителността. Само на пресушаването на торфища във всички категории земи в Европа се дължат около 5 % от емисиите на парникови газове в ЕС. Емисиите от обработваеми органични почви все още не са намалели значително поради продължаването на вредните практики за отглеждане на култури. Въпреки това дори само възстановяването на пресушените органични почви би могло да намали значително емисиите на CO₂ от земята, с което се създават редица съпътстващи ползи за природата, биологичното разнообразие и опазването на водите³⁵;
- **минералните почви** се отличават със съдържание на въглерод в размер на под 20 %, като по-често то е под 5 %. Всяка година минералните почви под обработваеми земи губят около 7,4 милиарда тона въглерод³⁶, което се дължи, наред с другото, на неустойчиви селскостопански практики. Въпреки това този вид въглеродно депо представлява „банковата сметка“ на земеделските и горските стопани по отношение на природния капитал. Важно е то да не бъде изчерпано, тъй като съдържанието на въглерод е основата за биологичното разнообразие, здравето и плодородието на почвите. Освен това, макар улавянето на въглерод в минералните почви да зависи от вида на почвата и климатичните условия, то е разходоефективен метод за намаляване на емисиите със значителен потенциал за улавяне на 11—38 милиона тона еквивалент на CO₂ годишно в Европа³⁷, ако редица вече установени управленски практики се прилагат в по-голям мащаб по отношение на обработваемите земи. Много от тези

³³ [Осъществяване на Европейския зелен пакт: пакет „Подготвени за цел 55“](#).

³⁴ Изчислено от информация, извлечена от националните данни, подадени за годишната инвентаризация на емисиите на парникови газове в ЕС.

³⁵ Европейска комисия (2021 г.), [Ръководство с технически насоки: създаване и прилагане на основани на резултатите механизми за улавяне на въглероден диоксид в земеделието в ЕС. Данните са от 2016 г., включително от Обединеното кралство](#).

³⁶ Европейска комисия (2018 г.), задълбочен анализ в подкрепа на това е наличен в COM(2018) 773: [Чиста планета за всички — Европейска стратегическа дългосрочна визия за просперираща, модерна, конкурентоспособна и неутрална по отношение на климата икономика](#).

³⁷ Lugato и др. (2014 г.), Potential carbon sequestration of European arable soils estimated by modelling a comprehensive set of management practices (Потенциално улавяне на въглерод в европейските обработваеми земи, прогнозирано чрез моделиране на всеобхватен набор от управленски практики).

практики са разходоефективни³⁸. Горските стопани също така разполагат със значителни възможности за мерки, които едновременно подобряват производителността на горите, функцията на поглъстител на въглерод и свойствата на здравата почва. Банковият и финансовият сектор са все по-заинтересовани да инвестират в земеделските стопани, които прилагат устойчиви практики и увеличават въглерода в почвата, както и да създават пазарни стимули за съхранението на въглерод. Налице са доказателства, че улавянето на въглероден диоксид в земеделието може не само да допринесе в значителна степен за усилията на ЕС за справяне с изменението на климата, но и да генерира други съпътстващи ползи, като например увеличено биологично разнообразие и опазване на екосистемите³⁹.

Действия

За да спомогнат почвите за изпълнението на целта за неутралност по отношение на климата и адаптирането към изменението на климата, в съответствие с пакета „Подготвени за цел 55“:

по отношение на органичните почви Комисията:

- въз основа на резултатите от оценката на въздействието ще обмисли предлагането на правно обвързващи цели в контекста на Закона за възстановяване на природата, за да ограничи пресушаването на **влажните зони и органичните почви и да възстанови управляваните и отводнени торфища**, за да се запазят и увеличат запасите от въглерод в почвата, да се сведат до минимум рисковете от наводнения и суша, да се подобри биологичното разнообразие, като се вземат предвид последиците от тези цели за бъдещите инициативи за въглеродно земеделие и производствените системи в селското и горското стопанство. Освен това ЕС е поел ангажимент за опазване на влажните зони и торфищата в съответствие с разпоредбите на Регламента за стратегическите планове по ОСП.
- ще допринесе за оценката на състоянието на торфищата в контекста на **Световната инициатива за торфищата**, организирана от ФАО и Програмата на ООН по околната среда (ЮНЕП)⁴⁰;

по отношение на минералните почви Комисията:

- ще обмисли мерки, евентуално в контекста на закона за възстановяване на природата, за подобряване на биологичното разнообразие в земеделските земи, което ще допринесе за запазване и увеличаване на органичния въглерод в почвата (ОВП);
- ще се присъедини към международната **инициатива „4 на 1000“** за увеличаване на съхранявания в почвата въглерод в земеделските земи⁴¹;

³⁸ Европейска комисия (2021 г.), [Ръководство с технически насоки: създаване и прилагане на основани на резултатите механизми за улавянето на въглероден диоксид в земеделието в ЕС](#).

³⁹ Европейска комисия (2021 г.), [Ръководство с технически насоки: създаване и прилагане на основани на резултатите механизми за улавянето на въглероден диоксид в земеделието в ЕС](#).

⁴⁰ www.globalpeatlands.org

⁴¹ www.4p1000.org

- ще разработи дългосрочна визия за устойчиви въглеродни цикли (включително улавяне, съхранение и използване на CO₂) в неутрална по отношение на климата икономика на ЕС. Като част от това през 2021 г. Комисията ще публикува съобщение относно възстановяването на устойчивите въглеродни цикли, а през 2022 г. ще представи **инициативата на ЕС за улавянето на въглероден диоксид в земеделието и законодателно предложение за сертифициране на поглъщанията на въглерод** с цел насърчаване на нов екологичен бизнес модел за възнаграждаване на управители на земи, като например земеделски и горски стопани, да прилагат практики, които са благоприятни за климата⁴².

3.2. Почвите и кръговата икономика

Почвите са основен партньор в икономиката с ефективно използване на ресурсите и в кръговата икономика, като би могло да се твърди, че те са най-голямата „машина“ за рециклиране на планетата: те рециклират вода, въглерод и хранителни вещества и могат да разграждат и филтрират замърсителите. Освен това почвените отлагания се използват от редица икономически сектори като суровина, например пясък, чакъл или глина за строителния отрасъл. Формирането на почвата обаче е толкова бавно, че е необходимо да се използва разумно. Отдаването на приоритет на кръговото използване на земята пред застрояването на зелени площи ще ограничи сериозния натиск от запечатването на почвите и усвояването на земя.

3.2.1. Безопасно, устойчиво и кръгово използване на изкопаните почви

Повечето изкопани почви са чисти, плодородни и здрави и следва да бъдат използвани повторно на същото или друго подходящо място. Ако не е възможно изкопаните почви да бъдат използвани повторно, например поради неприемливи равнища на замърсяване, при тези почви следва да се отдава приоритет на рециклирането или на друга форма на възстановяване, а не на депонирането, в съответствие с йерархията на отпадъците. Необходимо е устойчиво използване на суровините⁴³. През 2018 г. бяха генерирани и докладвани като отпадъци над 530 милиона тона изкопани почви⁴⁴, като две трети от тези отпадъци са възстановени чрез операции, с които тези почви се връщат обратно в икономиката⁴⁵. С цел отделянето на замърсените от чистите почви тези потоци следва да бъдат наблюдавани по-внимателно в цялата верига за създаване на стойност и да се осигурят проследимост и контрол на качеството от обекта на изкопаване до крайната точка на получаване.

Действия

Комисията:

- ще проучи потоците от изкопани почви, генерирани, обработени и използвани

⁴² Инициатива на Европейската комисия за улавянето на въглероден диоксид в земеделието, [„Изменение на климата — възстановяване на устойчивите въглеродни цикли“](#).

⁴³ [Принципи на ЕС за устойчиви суровини](#).

⁴⁴ В съответствие с член 2, параграф 1, буква в) от Рамковата директива относно отпадъците (Директива 2008/98/ЕО), от обхвата на тази директива се изключват незамърсена почва и други материали в естествено състояние, изкопани по време на строителни дейности, когато е сигурно, че материалът ще бъде използван за целите на строителството в естественото си състояние на площадката, от която е изкопан. Повторно използваните изкопани почви също не се докладват като отпадък.

⁴⁵ Европейска комисия (2020 г.), „Проучване в подкрепа на изготвянето на насоки на Комисията относно определението за насипване на отпадъци“.

повторно в ЕС, и ще определи референтни показатели за състоянието на пазара в държавите членки до 2023 г. Това следва да създаде пълна представа за положението в ЕС;

- като част от разработването на закона за здравето на почвите ще оцени необходимостта от и потенциала за правно обвързващи разпоредби за „паспорт за изкопаните почви“ и въз основа на опита на държавите членки ще осигури насоки за въвеждането на такава система. Паспортът следва да отразява количеството и качеството на изкопаните почви с цел да се гарантира, че те се транспортират, третираат или използват повторно по безопасен начин на друго място.

3.2.2. Ограничаване на усвояването на земя и запечатването на почви чрез кръгово използване на земята

Почвите осигуряват основи на сградите и инфраструктурата. Когато обаче запечатваме почвите, за да строим върху тях, губим безвъзвратно всички техни основни екосистемни услуги, като излагаме градовете на по-сериозни пикове на наводненията⁴⁶ и по-силен ефект на топлинния остров⁴⁷. Влошаването на качеството на земите и увреждането на почвите са взаимосвързани, тъй като с думата „земя“ обозначаваме повърхността, а „почвата“ е естественият ресурс под нея. Земята и почвите са крехки и ограничени ресурси, които са обект на все по-голям глад за пространство: стихийната урбанизация и запечатването на почвите водят до заличаване на природата и преобразуват ценни екосистеми в бетонни пустини. Това често засяга най-плодородните почви и намалява потенциала за достоен живот на земеделските и горските стопани^{48 49 50}.

Тъй като са по-уязвими към крайно неблагоприятни метеорологични явления и други външни ефекти, някои държави членки определиха цели за намаляване на усвояването на земя⁵¹, като резултатите обаче са неравномерни. „Рециклирането“ на земя, а именно строителството върху или възстановяването на застроени преди това площи, е съставлявало едва 13,5 % от градското развитие (между 2006 и 2012 г.), поради което съществуват възможности за подобрене⁵². Всъщност някои държави членки са постигнали равнища над 50 %, достигащи дори до 80 %, което показва, че постоянното „рециклиране“ на земя е възможно. Така се запазват природни области в полза на биологичното разнообразие, горите и зелените пространства, земята за производство на храни и биомаса, водите и регулирането на валежите. Поради това е необходимо да се прилага **йерархия при планирането на земеползването**.

⁴⁶ Pistocchi A. и др. (2015 г.), Soil sealing and flood risks in the plains of Emilia-Romagna, Italy (Запечатване на почвите и рискове от наводнения в равнините на Емилия-Романя, Италия).

⁴⁷ Европейска комисия (2012 г.), Задълбочен доклад: запечатване на почвите.

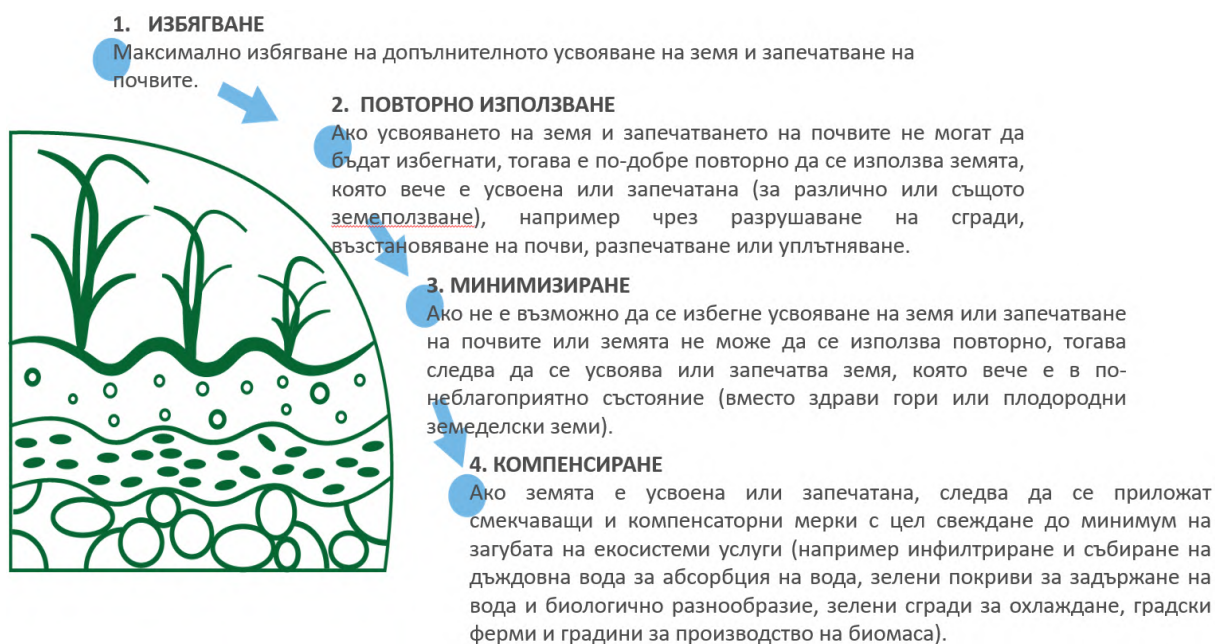
⁴⁸ Производственият капацитет на изгубената поради запечатване земеделска земя между 1990 и 2006 г. в държавите от ЕС се равнява на 6 милиона тона пшеница годишно (Gardi и др. (2014 г.).

⁴⁹ Консултативен научен съвет на европейските академии (2018 г.), Opportunities for soil sustainability in Europe (Възможности за устойчивост на почвите в Европа).

⁵⁰ Въздействието на общото потребление в ЕС се оценява на обезлесени над 9 милиона хектара между 1990 и 2008 г., за да се отговори на вноса на растителни култури и селскостопански животни в ЕС. Източник: [Проучване относно въздействието на потреблението — гори — околна среда](#).

⁵¹ Германия планира да запечатва по-малко от 30 хектара на ден до 2030 г.; Австрия бе определила цел от 2,5 хектара на ден до 2010 г.; два белгийски региона (съответно Фландрия и Валония) са определили цели за намаляване на усвояването на земя до нула съответно до 2040/2050 г.

⁵² [Рециклиране и уплътняване на земя — ЕАОС](#).

Фигура 2: Йерархия при усвояването на земя

Действия

ЕС следва да сложи край на нетното усвояване на земя до 2050 г., което ще допринесе за целта за нетните поглъщания на въглерод за 2030 г. По-специално с оглед на постигането на тази цел:

държавите членки следва:

- да определят до 2023 г. собствени амбициозни национални, регионални и местни **цели за намаляване на нетното усвояване на земя до 2030 г.**, така че да се осъществи измерим принос за целта на ЕС до 2050 г., както и да докладват относно напредъка;
- да интегрират „**Йерархията при усвояването на земя**“ в плановите си за екологизиране на градовете⁵³ и да определят като приоритет повторното използване и „рециклирането“ на земя и на качествените градски почви на национално, регионално и местно равнище чрез подходящи регулаторни инициативи и чрез прекратяване на финансовите стимули, които биха били в противоречие с тази йерархия, като например местни данъчни облекчения за превръщане на земеделска земя или земя в естествено състояние в застроена среда.

Комисията също така:

- ще предостави определение за нетно усвояване на земя в закона за здравето на почвите;
- като част от оценката на въздействието на закона за здравето на почвите ще обмисли

⁵³ Вж. Стратегията на ЕС за биологичното разнообразие за 2030 г., основен ангажимент 11 от Плана за възстановяване на природата: До 2030 г. градовете с най-малко 20 000 жители да разполагат с амбициозни планове за екологизиране.

дали следва да се въведат разпоредби за докладване от държавите членки относно напредъка при постигането на техните цели за нетното усвояване на земя;

- като част от оценката на въздействието на закона за здравето на почвите ще разгледа варианти за **наблюдение и докладване на напредъка** към постигане на целите за слагане на край на нетното усвояване на земя и прилагане на йерархията при усвояването на земя въз основа на данните, докладвани от държавите членки;
- ще предоставя **насоки** на публични органи и частни дружества за начините за намаляване на запечатването на почвите, включително най-добри практики за възникващи на местно равнище инициативи за отстраняване на запечатването на изкуствени повърхности, така че да се позволи на почвата да диша, и ще преразгледа Насоките на ЕС относно запечатване на почвата до 2024 г.⁵⁴; ще стимулира обмен на най-добри практики, като разчита на опита на държавите членки или регионите, които разполагат със системи за териториално устройство, в които успешно е преодоляно предизвикателството, свързано с усвояването на земя, с оглед разработване на обща методика⁵⁵.

3.2.3. Затваряне на кръговрата на хранителните вещества и въглерода

Листата, биомасата и корените се разграждат от почвените организми до по-прости съединения, които осигуряват плодородието на почвата и са подходящи за повторно поглъщане от растенията⁵⁶. Рециклирането на органични вещества като компост, ферментационни продукти, утайки от пречистване на отпадъчни води, преработен оборски тор и други селскостопански остатъци има много предимства: след подходящо третиране материалът може да послужи като органичен тор, да спомогне за попълване на изчерпаните въглеродни депа в почвата и да подобри способността за задържане на вода и структурата на почвата, като по този начин дава възможност за затваряне на кръговрата на хранителните вещества и въглерода. Това обаче следва винаги да се извършва по безопасен и устойчив начин, за да се предотврати замърсяването на почвата⁵⁷. Поради тази причина до 2022 г. Комисията ще преразгледа Директивата за пречистването на градските отпадъчни води и списъка на замърсителите на повърхностните и подземните води, ще направи оценка на Директивата относно утайките от отпадъчни води и ще приеме план за действие за интегрирано управление на хранителните вещества с цел по-безопасно използване на хранителни вещества в почвата. В оценката на въздействието на закона за здравето на почвите Комисията ще оцени мерките, които могат да допринесат за постигане на целта за намаляване на загубите на хранителни вещества с най-малко 50 % (което води до намаляване на употребата на торове с поне 20 %), включително варианта тази цел да стане правно обвързваща. Въз основа на задължението за разделно събиране на органични отпадъци Комисията ще се стреми да финансира нов проект по програма LIFE, чийто специален приоритет ще бъде използването в почвите на висококачествен компост от биологични

⁵⁴ Насоки за най-добри практики за ограничаване, смекчаване или компенсиране на запечатването на почвата, Работен документ на службите на Комисията SWD(2012) 101.

⁵⁵ Чехия е предвидила пет класа на защита на земеделската земя с цел опазване на най-ценните и плодородни почви от усвояването на земя.

⁵⁶ ЕАОС (2019 г.), Land and soil in Europe (Земята и почвата в Европа).

⁵⁷ Път към здравословна планета за всички, План за действие на ЕС: „Към нулево замърсяване на въздуха, водата и почвата“, COM(2021) 400.

отпадъци. Комисията също така ще продължи да финансира научни изследвания, насочени към екологосъобразното оползотворяване на органични торове от биологични отпадъци⁵⁸.

3.3. Ролята на биологичното разнообразие на почвите за здравето на хората, животните и растенията

Под нашите полета и под нозете ни има еkleктична общност от почвени организми, които се трудят денонощно и чиито забележителни и координирани действия поддържат живота на Земята. Само една шепа здрава почва може да съдържа до един милиард бактерии и повече от километър гъбички, които са от съществено значение за живота на растенията и животните⁵⁹. Познаваме обаче само малък процент от тях. Освен това първите етапи от живота на много насекоми и опашители протичат именно в почвата.

Биологичното разнообразие на почвите допринася в значителна степен за човешкото здраве. След откриването на пеницилина от гъбички в почвата антибиотиците, произвеждани от микроби в почвата, са спасили живота на милиони хора⁶⁰. Неотдавна някои бактерии в почвата изиграха изключително важна роля за пробив в разработването на така необходимите нови антибиотици⁶¹. Бяха разработени няколко понижаващи холестерола лекарства, чийто състав се основава на гъбички в почвата. Доказано е, че децата, които често играят в досег със здрави горски почви, имат по-силна имунна система. Принциплът „Едно здраве“⁶² категорично признава, че здравето на планетата е тясно свързано със здравето на хората и животните. Засягането на една група оказва влияние върху здравето на останалите: например колкото по-балансиран са хранителните вещества и микроелементите в почвата, толкова по-питателна е храната. Много почвени микроорганизми са силни съюзници срещу замърсяването, тъй като могат да разграждат сложни замърсители, извършвайки безплатна биоремедиация. По аналогичен начин, колкото по-здрава и по-чиста е почвата, толкова по-чисти са водните ни ресурси и въздухът, който дишаме⁶³. Доказано е, че мрежата от гъбички в почвата е от ключово значение за поддържането на здрави гори, като позволява на дърветата да споделят хранителни вещества и вода или да обменят сигнали за защита⁶⁴.

Подобно на надземните организми обаче, биологичното разнообразие на почвите е застрашено от промени в земеползването, от прекомерната експлоатация, замърсяването, изменението на климата и от инвазивни чуждоземни видове като новозеландския плосък червей⁶⁵ — хищник, който може да доведе до намаляване на земните червеи и до драстични последици за производителността на почвите. Трябва да се подобрят знанията относно въздействието, което оказват промените в земеползването, прекомерната експлоатация и други стресови фактори върху биологичното разнообразие на почвите, включително чрез

⁵⁸ Например: програма „Хоризонт 2020“ (Затваряне на цикъла на хранителните вещества) и програма „Хоризонт Европа“ (Въздействие върху околната среда и компромиси между алтернативни продукти за наторяване на световно/местно равнище).

⁵⁹ Fortuna, A. (2012 г.), The Soil Biota (Почвената биота). Nature Education Knowledge.

⁶⁰ Brevik и др. (2020 г.), [Soil and human health: current status and future needs \(Почвата и човешкото здраве: настоящо състояние и бъдещи нужди\)](#).

⁶¹ Yu Imai и др. (2019 г.), [A new antibiotic selectively kills Gram-negative pathogens \(Нов антибиотик селективно убива грам-отрицателни патогени\)](#).

⁶² [One Health \(who.int\)](#).

⁶³ Wall и Six (2015 г.), [Give soils their due \(Да отдадем дължимото на почвата\)](#).

⁶⁴ Pickles и др. (2017 г.), [Mycorrhizal Networks and Forest Resilience to Drought \(Микоризните мрежи и устойчивостта на горите на суша\). Micorrhizal Mediation of Soil \(Микоризна медиация на почвата\), стр. 319—339.](#)

⁶⁵ Съвместен изследователски център (2021 г.), [Baseline distribution of invasive alien species added to the Union list in 2019 \(Исходно разпределение на инвазивните чуждоземни видове, добавени в списъка на Съюза през 2019 г.\)](#).

използването на полезни взаимодействия между FSDN (мрежата за данни за устойчивостта на земеделските стопанства) и проучването на почвите в рамките на LUCAS (Рамково изследване на земеползването и земното покритие). Постигането на много от целите на стратегията на ЕС за биологичното разнообразие и на стратегията „От фермата до трапезата“ ще бъде от полза и за биологичното разнообразие на почвите. За да защитим и опазим почвените организми, трябва да ги наблюдаваме и да научим повече за тях, както и да си сътрудничим на международно равнище.

Действия

Комисията:

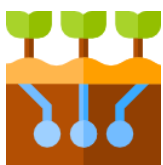
- ще демонстрира водещата си роля в световен план за разширяването на знанията за биологичното разнообразие на почвите, като до 2022 г. ще публикува първата оценка на биологичното разнообразие на почвите в ЕС и на гените за антимикробна резистентност в земеделските почви при различни режими на управление (чрез проучването на почвите в рамките на LUCAS);
- ще направи оценка на риска от други чуждоземни видове плоски червеи с оглед евентуалното им включване в списъка на „инвазивните чужди видове, които засягат Съюза“, в съответствие с Регламента за инвазивните чужди видове⁶⁶;
- ще положи усилия за постигане на по-добра съгласуваност и засилени полезни взаимодействия между конвенциите от Рио и ще се стреми към изграждане на глобална рамка за биологичното разнообразие за периода след 2020 г., която признава значението на биологичното разнообразие на почвите, укрепва използването на устойчиви практики за управление на почвите с цел опазване на екосистемните услуги (по-специално чрез насърчаване на агроекологията и други благоприятни за биологичното разнообразие практики) и интегрира опазването и възстановяването на почвите в различни цели и показатели;
- ще допринесе активно за приемането от 15-ото заседание на Конференцията на страните по Конвенцията за биологичното разнообразие⁶⁷ на плана за действие за периода 2020—2030 г. относно Международната инициатива за опазване и устойчиво използване на биологичното разнообразие на почвите и на актуализирания план за действие, както и за последващото му изпълнение;
- ще увеличи усилията за описване, оценка, опазване и възстановяване на биологичното разнообразие на почвите и ще подкрепи създаването на Световна обсерватория за биологичното разнообразие на почвите, предложена от Глобалното партньорство в областта на почвите към Организацията на ООН за прехрана и земеделие (ФАО)⁶⁸.

3.4. Ролята на почвата за здравето на водните ресурси

⁶⁶ Регламент (ЕС) № 1143/2014 относно предотвратяването и управлението на въвеждането и разпространението на инвазивни чужди видове.

⁶⁷ <https://www.cbd.int/meetings/COP-15>

⁶⁸ ФАО (2020 г.), State of knowledge of soil biodiversity – Status, challenges and potentialities (Знания за биологичното разнообразие на почвите — състояние, предизвикателства и потенциал).

Почвите, седиментите и водите са тясно свързани помежду си. Почвите филтрират, абсорбират и смекчават въздействието на водите, но също така могат да ерозират и да се замърсят. Когато почвата бъде запечатана, водата се придвижва по различен начин по повърхностите. Методите, които позволяват на придошлите от наводнения води да проникнат в почвите с цел да се ограничат бедствията и замърсяването на водните обекти, са важни за управлението на водите. Възстановяването на функцията на почвите да абсорбират водата подобно на гъба може да подобри снабдяването с чиста прясна вода и да намали риска от наводнения и суша. Освен това някои изключително плодородни и богати на въглерод почви ерозират и се отлагат надолу по течението в речни басейни и язовири, както и в морето, където този седимент често се драгира по причини, свързани с морското корабоплаване. Тези седименти биха могли да се използват повторно, при условие че са чисти.

Следователно координирането на политиките в областта на водите и почвите е от съществено значение за постигането на здрави почви и водни екосистеми чрез по-добро управление на почвите и водите, включително в трансграничен план, и чрез намаляване на въздействията, които оказват наводненията върху хората и икономиката. Съществува всеобхватен корпус от законодателни актове на ЕС в областта на водите, а в новата стратегия на ЕС за адаптиране към изменението на климата се подчертава значението на здравите почви за свеждане до минимум на рисковете, свързани с изменението на климата, като например наводнения и суши. Комисията ще разгледа въпроса за подходящото интегриране и координиране на управлението на почвите и водите, включително в оценката на въздействието на закона за здравето на почвите. Тя също така ще улесни обмена на практики между държавите членки относно връзката между почвите, водите и седиментите и ще публикува насоки относно устойчивото управление на седиментите. Държавите членки следва да интегрират по-добре управлението на почвите и земеползването в своите планове за управление на речните басейни и на риска от наводнения по възможност чрез използване на основани на природата решения като природни характеристики със защитна функция, особености на ландшафта, възстановяване на реки, заливни равнини и др.

4. ПРЕДОТВРЯВАНЕ НА ДЕГРАДАЦИЯТА НА ПОЧВИТЕ И ЗЕМИТЕ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА ЗДРАВЕТО НА ПОЧВИТЕ

4.1. Превръщане на устойчивото управление на почвите в „новото нормално“

Почвите в неуправляваните и естествените екосистеми като цяло са здрави и могат да се поддържат здрави и в управляваните екосистеми чрез прилагане на **устойчиво управление на почвите (УУП)**. Това е набор от практики, които позволяват почвата да се поддържа здрава или да се възвърне здравето ѝ, което води до множество ползи, включително за водата и въздуха. Тези практики водят до подобряване на биологичното разнообразие, плодородието и устойчивостта на почвите, което е от значение за жизнеспособността на селските райони.

Няма магическа рецепта за УУП, приложима за всички видове почви и климатични условия или за всички видове земеползване. Разширяват се знанията, включително емпиричните, които могат да се прилагат в селското^{69 70 71} и горското стопанство⁷². Що се отнася до принципите,

⁶⁹ Европейско партньорство за иновации за селското стопанство.

⁷⁰ IUCN (2020 г.), [Common ground: restoring land health for sustainable agriculture](#) (Обща земя: възстановяване на здравето на земите с цел устойчиво земеделие).

⁷¹ Добри земеделски и екологични практики (ДЗЕП) в рамките на ОСП; https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/income-support/cross-compliance_bg#gaec

които да се следват, съществуват международни референтни документи, като например приетите от ФАО доброволни насоки за устойчиво управление на почвите⁷³. На равнището на ЕС обаче няма договорено общо определение на УУП, което да е конкретно и достатъчно всеобхватно, така че да подлежи на принудително изпълнение.

Тези практики също така са част от по-широкообхватни агроекологични принципи, които са залегнали в основата на стратегията „От фермата до трапезата“ и стратегията за биологичното разнообразие, както и на целите им за възстановяване най-малко на 10 % от земеделските площи в зони с високо разнообразие на ландшафта, намаляване на загубите на хранителни вещества, намаляване на риска и употребата на химически пестициди, увеличаване на дела на земеделската земя, управлявана съгласно принципите на биологичното земеделие, и увеличаване на органичните вещества в почвата. Има доказателства, че нивата на въглерод в почвата вероятно ще се подобрят, ако към системите за селскостопанско производство се прилагат принципите на биологичното земеделие⁷⁴. По аналогичен начин агролесовъдството осигурява множество ползи за здравето на почвите и за адаптирането към изменението на климата. Други устойчиви практики включват отглеждането на покривни насаждения, сеитбооборот, включването на остатъци от селскостопански култури, контурно земеделие по склоновете, избягване на тежки машини, безопасност и компостиране, непозволяване все повече площи да се превръщат в обработваема земя, преобразуване в пасища, постоянно поддържане на растителна покривка върху почвения слой и намалена обработка на почвата и на употребата на химически вещества.

Превръщането на устойчивото управление на почвите в „новото нормално“ изисква координация и съвместна работа на местно, регионално, национално, европейско и световно равнище с цел насърчаване и прилагане на такива практики. Комисията ще изпълнява своята роля чрез интегриране на устойчивото използване на почвите в съответните политики на ЕС.

Ролята на консултантските услуги както в селското, така и в горското стопанство е изключително важна за подпомагане на ползвателите на земята. Действията на местно равнище по отношение на земеделските почви трябва да бъдат внимателно стимулирани и насърчавани, като се осигури достатъчно подкрепа чрез консултантските услуги в областта на селското стопанство и чрез системите за знания и иновации в селското стопанство (AKIS) на стратегическите планове по ОСП.

В рамките на новата ОСП⁷⁵ бяха въведени по-строги условия за опазване на околната среда. Тези условия полагат основите за по-амбициозни и устойчиви ангажименти в областта на селското стопанство чрез благоприятни за околната среда и климата селскостопански практики в рамките на схемите за климата и околната среда и интервенциите за развитие на селските райони.

Поддържането на здрави почви е особено важно, включително в горите, тъй като е налице значителна взаимозависимост между дърветата и почвата, върху която растат, като ползите и загубите са взаимни. В съответствие с новата стратегия за горите⁷⁶ при управлението на горите трябва да се избягват неустойчивите практики, които влошават качеството на почвата, например чрез уплътняване, ерозия или загуба на органичен въглерод в почвата.

⁷² Принципите Pro Silva, <https://www.prosilva.org/close-to-nature-forestry/pro-silva-principles/>

⁷³ ФАО (2017 г.), Voluntary Guidelines for Sustainable Soil Management (Доброволни насоки за устойчиво управление на почвите).

⁷⁴ Gattinger A. и др (2012 г.), Enhanced top soil carbon stocks under organic farming (Подобряване на въглеродните запаси в най-горния почвен слой при биологичното земеделие).

⁷⁵ https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cap-glance_bg

⁷⁶ Нова стратегия на ЕС за горите за 2030 г., COM(2021) 572 final.

За постигането на тази цел на терен по-долу се предлага **инициатива „БЕЗПЛАТНО ИЗПИТВАНЕ НА ТВОЯТА ПОЧВА“**, вдъхновена от френската национална схема за вземане на проби от почвата BDAT ⁷⁷. По-доброто познаване на почвените характеристики (pH, насипна плътност, органични вещества в почвата, баланс на хранителните вещества и др.) ще помогне на ползвателите на земята да възприемат най-добрите практики за управление. Поради тази причина, като се основава на натрупания в изследването LUCAS опит във връзка с проучването на почвите, Комисията ще подпомага държавите членки при създаването с техни собствени средства на система за безплатно изпитване на почвата за желаещите ползватели на земя, които ще получат резултатите от изпитванията. Това ще допълни съществуващите задължения на държавите членки за вземане на проби от почвата. За да се постигне максимална съгласуваност на подходите към техниките за вземане на проби и да се осигурят подходящи съвети е особено важно участието на консултантите на AKIS. В работния документ на службите на Комисията, придружаващ настоящата стратегия, е включена оценка на разходите, свързани с тази инициатива.

Много предприятия по веригата за създаване на стойност в областта на храните все по-често се ангажират с производствени практики в селскостопанската, хранително-вкусовата и лесовъдната промишленост, при които се зачита и подобрява здравето на почвите⁷⁸. Това спомага за повишаване на осведомеността на потребителите и отговаря на очакванията на гражданите и заинтересованите страни за постигане на конкретни резултати по отношение на здравето на почвите.

Действия

За да насърчи устойчивото управление на почвите, Комисията:

- като част от закона за здравето на почвите и в контекста на оценка на въздействието ще прецени необходимостта от **изисквания за устойчивото използване на почвите**, така че да не бъде възпрепятствана способността им да осигуряват екосистемни услуги, включително варианта за въвеждане на правни изисквания;
- в консултация с държавите членки и заинтересованите страни ще подготви **набор от практики за „устойчиво управление на почвите“** — включително регенеративно земеделие в съответствие с агроекологичните принципи — адаптирани към голямото разнообразие от почвени екосистеми и видове почви, и ще определи неустойчивите практики за управление на почвите;
- ще предостави помощ на държавите членки за осъществяването на инициативата **„БЕЗПЛАТНО ИЗПИТВАНЕ НА ТВОЯТА ПОЧВА“** с национални средства;
- заедно с държавите членки ще създаде **мрежа за високи постижения на специалистите** и приобщаваща мрежа от посланици на УУП, включително по въпросите на регенеративното и биологичното земеделие, като по този начин ще се осигури връзка между заинтересованите страни извън академичните среди и участниците от сектора на селското стопанство. За тази цел ще се надгражда върху работата по линия на **живите лаборатории и водещите инициативи** в рамките на мисията „Пакт за почвите за Европа“ (вж. раздел 5.3);

⁷⁷ <https://www.gissol.fr/le-gis/programmes/base-de-donnees-danalyses-des-terres-bdat-62>

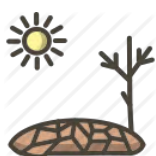
⁷⁸ Вж. Кодекса за поведение на ЕС относно отговорни практики в областта на храните и маркетинга, https://ec.europa.eu/food/horizontal-topics/farm-fork-strategy/sustainable-food-processing/code-conduct_en

- в контекста на ОСП и в тясно сътрудничество с държавите членки ще продължи да разпространява успешни решения за устойчиво управление на почвите и хранителните вещества, включително чрез националните мрежи на селските райони по програмата за развитие на селските райони, **консултантските услуги** в областта на селското стопанство и **AKIS**, както и Европейското партньорство за иновации за селскостопанска производителност и устойчивост (**EIP-AGRI**);
- ще насърчава УУП чрез поемане на доброволни ангажименти между участниците в продоволствената система съгласно **Кодекса за поведение на ЕС относно отговорни практики в областта на храните и маркетинга**;
- ще отдаде значение на изключителните постижения и новаторските инициативи за устойчиво управление на почвите чрез задълбочаване на сътрудничеството с общността на земеделските стопани, например чрез **Европейската награда за управление на почвите, която се присъжда на собственици на земя⁷⁹**;
- ще продължи да подкрепя Глобалното партньорство в областта на почвите при насърчаването на устойчивото управление на почвите в световен мащаб;
- до 2023 г. ще предложи законодателна рамка за устойчива продоволствена система на ЕС, както е посочено в стратегията „От фермата до трапезата“.

Държавите членки следва:

- надлежно да включат в своите програми по линия на **политиката на сближаване на ЕС** опазването, възстановяването и устойчивото използване на почвите, като използват пълноценно насоките на ЕС за включване на екосистемите и на техните услуги в процеса на вземане на решения⁸⁰;
- да гарантират, че **ОСП генерира значителен принос** за поддържането и подобряването на здравето на почвите в съответствие с анализа на стратегическите планове по ОСП и оценката на нуждите. Това трябва да се постигне, наред с другото, чрез приемане на амбициозни стратегически планове по ОСП, в които се предвиждат достатъчно интервенции по линия на екологосъобразната архитектура⁸¹, в съответствие с препоръките на Комисията относно ОСП. Комисията ще продължи да осигурява необходимите насоки и да оценява приноса и съгласуваността на тези планове за постигането на целите на Зеления пакт;
- да установят инициативата **„БЕЗПЛАТНО ИЗПИТВАНЕ НА ТВОЯТА ПОЧВА“** на подходящото равнище.

4.2. Предотвратяване на опустиняването

В Конвенцията на ООН за борба с опустиняването (UNCCD) беше призната връзката между опустиняването, влошаването на качеството на земите и засушаването, както и необходимостта от предприемане на спешни действия

⁷⁹ [Награда за управление на почвите и земята \(europeanlandowners.org\)](http://europeanlandowners.org).

⁸⁰ SWD(2019) 305, Насоки на ЕС относно включването на екосистемите и на техните услуги в процеса на вземане на решения.

⁸¹ Екосхеми и развитие на селските райони, както и амбициозно „добро селскостопанско и екологично състояние“.

чрез обръщане на процеса на влошаване на качеството на земите. В нея беше определена целта за неутралност по отношение на влошаването на качеството на земите (LDN), която по-късно бе включена в приетите през 2015 г. цели на ООН за устойчиво развитие⁸². Всички страни по Конвенцията бяха насърчени да докладват публично относно влошаването на качеството на земите на всеки 4 години, като няколко държави — членки на ЕС, представиха доклади за 2018 г.⁸³.

Европа ще бъде засегната от ръст на сушите (както и от проливни валежи), което увеличава риска от бъдещи процеси на опустиняване и вече засяга селскостопанското производство в Европа⁸⁴.

Още през 2008 г. бяха отчетени мащабни процеси, водещи до опустиняване, както в средиземноморските държави, така и в държавите от Централна и Източна Европа, като тази тенденция бе потвърдена в проучване от 2017 г. Макар че тринадесет държави членки са се обявили за „засегната страна“ съгласно UNCCD⁸⁵, ЕС все още не е направил това. Въпреки че рискът от опустиняване в ЕС касае конкретни региони, екологичното, социалното и икономическото въздействие обхваща целия ЕС. Не става въпрос само за това, че загубата на плодородието на почвата излага на риск продоволствената сигурност: опустиняването също така намалява надземното и подземното биологично разнообразие, допринася допълнително за изменението на климата чрез загуба на въглерод в почвата и чрез ефекти на „обратно действие“ върху атмосферата, води до бедност и до здравословни проблеми, както и до миграция в рамките на ЕС и от държави извън ЕС.

Европейската сметна палата⁸⁶ стигна до заключението, че мерките, предприети от Комисията и държавите членки за борба с опустиняването, не са съгласувани и че в ЕС не съществува обща визия как да се постигне неутралност по отношение на влошаването на качеството на земите до 2030 г.

Въпреки че бе постигнат известен напредък, трябва да се направи много повече за прехода на селскостопанския сектор с цел адаптиране към екстремните метеорологични условия, особено на равнището на земеделските стопанства. Съществуват голям брой мерки за опазване на почвите, които спомагат за задържане на водата и намаляване на нуждите от вода, избягване на засоляването и повишаване на устойчивостта на суша⁸⁷. Следователно прилагането на специфични практики за устойчиво управление на почвите, с които се задържа влагата, засаждането на храсти и дървета, които правят сянка, и отглеждането на видове и сортове растения и култури, които са адаптирани към сухи климатични условия, могат да обърнат тенденцията към опустиняване и да доведат до възстановяване на вече засегнатите от този процес почви. Държавите членки вече бяха насърчени да разработят планове за управление на сушите и да използват конкретни показатели за мониторинг на сушите и степента им на сериозност⁸⁸.

⁸² Вж. например <https://indicators.report/targets/15-3/>

⁸³ Вж. платформата за докладване на UNCCD: <https://prais.unccd.int/unccd/reports>

⁸⁴ ЕАОС (2019 г.), Climate change adaptation in the agriculture sector in Europe (Адаптация към изменението на климата в сектора на селското стопанство в Европа).

⁸⁵ България, Гърция, Испания, Италия, Кипър, Латвия, Малта, Португалия, Румъния, Словакия, Словения, Унгария и Хърватия. Източник: Европейска сметна палата (2018 г.) Информационен документ. „Опустиняването в ЕС“.

⁸⁶ Специален доклад № 33/2018 на ЕСП: [Борба с опустиняването в ЕС — нарастваща заплаха, която изисква повече действия](#).

⁸⁷ ЕАОС (2019 г.), [Адаптация към изменението на климата в сектора на селското стопанство в Европа](#).

⁸⁸ Вж. препоръките от оценката на вторите планове за управление на речни басейни.

Действия

Комисията:

- ще установи методика и съответни показатели, като се започне с трите показателя на UNCCD, така че да се оцени степента на опустиняване и влошаване на качеството на земите в ЕС;
- ще предложи на държавите членки да се обяви, че ЕС е засегнат от опустиняване съгласно UNCCD, и ще продължи да насърчава държавите членки да участват в програмата на ООН за определяне на цели за неутралност по отношение на деградацията на земите (LDN);
- с подкрепата на Европейската агенция за околната среда (ЕАОС) и Съвместния изследователски център (JRC) ще публикува информация за състоянието на влошаването на качеството на земите и опустиняването в ЕС на всеки пет години;
- ще продължи да подкрепя ключови инициативи, като например инициативата „Великата зелена стена“⁸⁹ и „Повторно озеленяване на Африка“⁹⁰, и да предоставя помощ по въпроси, свързани със земята/почвите, в рамките на сътрудничеството за развитие.

Държавите членки следва:

- в съответствие с действията, предвидени в стратегията на ЕС за адаптиране към изменението на климата⁹¹, да приемат подходящи дългосрочни мерки за предотвратяване и смекчаване на влошаването на качеството на земите, по-специално чрез намаляване на потреблението на вода и чрез адаптиране на културите към наличността на вода на местно равнище, в съчетание с по-широкообхватно използване на планове за управление на сушите и прилагане на устойчиво управление на почвите.

4.3. Предотвратяване на замърсяването на почвата

Предотвратяването на дифузното и точковото замърсяване на почвата продължава да бъде най-ефективният и евтин начин за осигуряване на чисти и здрави почви в дългосрочен план. Замърсяването следва приоритетно да се предотвратява при източника⁹². Това може да се постигне например чрез чиста промишленост, устойчиво проектиране на продуктите, подобро рециклиране, управление на отпадъците и оползотворяване на хранителните вещества, по-ефективно прилагане на торове или намаляване на употребата на пестициди и на рисковете, свързани с тях⁹³, както и прилагане на стратегическия подход към фармацевтичните продукти в околната среда и намаляване на употребата на антимикробни средства. Това

⁸⁹ <https://www.greatgreenwall.org/>

⁹⁰ <https://regreeningafrica.org/>

⁹¹ Изграждане на устойчива на климатичните изменения Европа — новата стратегия на ЕС за адаптиране към изменението на климата, COM(2021) 82.

⁹² Път към здравословна планета за всички, План за действие на ЕС: „Към нулево замърсяване на въздуха, водата и почвата“, COM(2021) 400.

⁹³ Европейска агенция за околна среда (2021 г.), [Замърсяване на земята и почвата — широко разпространено, вредно и нарастващо](#).

следва да бъде допълнено от намаляване на емисиите и по-безопасно производство и употреба на химикали.

ЕС е приел законодателни актове за предотвратяване на изпускането на емисии на опасни вещества в околната среда, включително в почвата. За да се предотврати замърсяването на почвата, е важно рисковете, които пораждаат химикалите за качеството на почвата и за биологичното разнообразие, да бъдат надлежно отчетени в оценките на риска. Въпреки това често липсват необходимите данни относно опасността, която пораждаат такива химикали, жизнения им цикъл в околната среда, излагането на тях и произтичащия от тях риск за качеството на почвата и за организмите.

Действия

Въз основа на стратегията „От фермата до трапезата“, стратегията за биологичното разнообразие, стратегията за устойчивост в областта на химикалите и Плана за действие за нулево замърсяване Комисията:

- ще преразгледа Директивата относно устойчивата употреба на пестициди⁹⁴ и до 2022 г. ще извърши оценка на Директивата относно утайките от отпадъчни води;
- ще подобри и хармонизира начина, по който се отчитат качеството и биологичното разнообразие на почвите в оценките на ЕС относно риска от химикали, добавки в храни и фуражни добавки, пестициди, торове и др. Тя ще направи това в рамките на инициативата „Едно вещество — една оценка“ и в сътрудничество с Европейската агенция по химикали (ECHA), Европейския орган за безопасност на храните (ЕОБХ), ЕАОС, JRC и държавите членки;
- ще ограничи умишлено използваните пластмасови микрочастици съгласно Регламента относно регистрацията, оценката, разрешаването и ограничаването на химикали (REACH) и до 2022 г. ще разработи мерки относно непреднамереното изпускане на пластмасови микрочастици. След като някои държави членки започнаха процеса на ограничаване, Комисията ще подготви ограничаване съгласно REACH за всички несъществени употреби на пер- и полифлуороалкилираните вещества (PFAS), с което се предотвратяват емисиите им в околната среда, включително почвата, и също така до 2022 г. ще разработи рамка на политиката относно биотехнологичните, биоразградимите и компостируемите пластмаси.
- до юли 2024 г. ще приеме критерии за биоразградимост за определени полимери, като например покриващи агенти и фолиа за мулчиране в селското стопанство, съгласно Регламента на ЕС относно продуктите за наторяване. Пределните граници на замърсителите в ЕС продуктите за наторяване ще бъдат преразгледани до юли 2026 г. като част от общия преглед на този регламент.

4.4. Възстановяване на увредени почви и на замърсени терени

Увредените почви губят частично или напълно способността си да осигуряват многобройните свои функции и услуги. В някои случаи прибягването до устойчиво управление на почвите позволява да се възвърне здравето на почвата, в резултат на което се постига пълно възстановяване след няколко години (например в случай на загуба на въглерод и биологично разнообразие или уплътняване и ерозия на най-горния плодороден

⁹⁴ Директива 2009/128/ЕО.

слей). В други случаи са необходими мерки за активно възстановяване, които понякога позволяват само частично възстановяване (например за запечатани, опустинени, засолени или подкиселени почви). В стратегията на ЕС за биологичното разнообразие за 2030 г. Комисията обяви, че през 2021 г. ще представи предложение за правно обвързващи количествени цели на ЕС за възстановяване на природата, насочени към укрепване на увредените екосистеми, и по-специално на екосистемите, които имат най-голям потенциал за улавяне и съхранение на въглерод, за предотвратяване на природните бедствия или за намаляване на въздействието от тях. Уви, понякога увреждането е необратимо.

Замърсените терени се нуждаят от възстановяване, което често изисква сложни и скъпоструващи техники, въпреки че в определени случаи бе демонстрирана ефективността на техники за биоремедиация с ниски разходи. Въпреки това в някои случаи почвите са увредени до такава степен, че здравето им не може да бъде възстановено напълно на разумна цена. В такива случаи са необходими подходящи мерки за ограничаване или управление на риска от замърсения терен, така че да се предотврати по-нататъшно увреждане на околната среда и човешкото здраве.

До 2050 г. замърсяването на почвата следва да бъде намалено до нива, за които вече не се очаква да породят рискове и които са съобразени с границите, до които нашата планета е в състояние да се справи, като по този начин се създава нетоксична околна среда⁹⁵. Що се отнася до почвите, замърсени с живак⁹⁶, наскоро една държава членка с добре поддържан регистър (Белгия) установи над 1600 замърсени терена, докато няколко други държави членки не докладваха за нито един. Някои държави членки са въвели изключително всеобхватна правна уредба на национално или регионално равнище, докато други — не. Последните не са приели конкретни закони в областта на замърсяването и възстановяването на почвите, прилагат по-скоро *ad hoc* подход и не разполагат с регистър на (потенциално) замърсените терени. Докладването за напредъка при управлението на замърсяването на почвите понастоящем е доброволно и нередовно и е основано на променяща се методика, различни национални определения, скринингови стойности и методики за оценка на риска. Поради това с оглед на тази липса на еднакви условия на конкуренция Комисията ще разгледа необходимостта от правни разпоредби, с които това докладване да стане задължително и еднакво в целия ЕС в контекста на закона за здравето на почвите.

Когато усилията за предотвратяване и контрол при източника на замърсяване са неуспешни и замърсителите достигат до почвата и породят рискове за околната среда и човешкото здраве, почвата трябва да бъде подложена на възстановяване, а замърсителят следва да плати за него. Директивата относно екологичната отговорност⁹⁷ задължава определени оператори да възстановят замърсени почви, които представляват риск за човешкото здраве, ако замърсяването е настъпило в резултат на дейности, които са извършени след 30 април 2007 г. или които са упражнявани преди тази дата, но не са приключили преди нея⁹⁸. Директивата относно емисиите от промишлеността⁹⁹ изисква от операторите на определени инсталации да установят състоянието на замърсяване на почвата и подземните води при започване на операциите, да подадат заявление за разрешително, което включва условия за

⁹⁵ Път към здравословна планета за всички, План за действие на ЕС: „Към нулево замърсяване на въздуха, водата и почвата“, COM(2021) 400.

⁹⁶ https://ec.europa.eu/environment/chemicals/mercury/regulation_en.htm

⁹⁷ Директива 2004/35/ЕО относно екологичната отговорност по отношение на предотвратяването и отстраняването на екологичните щети.

⁹⁸ Решение на Съда от 9 март 2010 г. по съединени дела C-379/08 и C-380/08, *ERG a.o.*

⁹⁹ Директива 2010/75/ЕС относно емисиите от промишлеността.

предотвратяване на замърсяването на почвата чрез прилагане на най-добрите налични техники, и да предприемат необходимите действия при окончателното прекратяване на дейностите, така че да възстановят първоначалното състояние на терена. Комисията работи и по преглед на Директивата относно престъпленията срещу околната среда, с която ще предложи амбициозен инструмент за борба с престъпленията срещу околната среда и ще въведе ефективни средства за правоприлагащите органи в целия Съюз да налагат неговата политика в областта на околната среда (включително и случаи на замърсяване на почвата) с помощта на Еврост при трансгранични случаи.

Въпреки това в ЕС липсва общ подход за замърсените в по-ранен период или безстопанствените замърсени терени¹⁰⁰, което представлява правен вакуум от огромно значение. Изключително важно е всички държави членки да установят и да поддържат регистър на замърсените терени, да извършват оценка на рисковете и в крайна сметка да възстановят тези терени в случай на неприемливи рискове. Това е необходимо, за да се изпълнят няколко ангажмента, поети на световно равнище, във връзка с управлението на замърсените терени¹⁰¹.

Всички държави членки са изправени пред едни и същи предизвикателства и трябва независимо една от друга да разработват национални методики за оценка на рисковете от замърсяване на почвите. През 2018 г. на пазара на ЕС е имало повече от 21 000 регистрирани химикала¹⁰². Само групата на съединенията PFAS се състои от над 4700 химикала със силно устойчив характер в почвата и в човешкото тяло¹⁰³. При стандартния анализ на почвата се изследва много малка част от всички химикали и още по-малко вещества се регулират съгласно националното законодателство посредством прагове за замърсителите. Това означава, че повечето химикали в почвата остават неоткрити. Жизненият цикъл, поведението и (еко)токсикологичните ефекти на замърсителите, които пораждаят все повече безпокойство, все още не са добре разбрани, особено за по-долните разрези на почвената биота. Трябва да се оценят рисковете от тези вещества, които вече се срещат в почвите, седиментите и водните обекти, и при необходимост да се предприемат подходящи корективни действия. Това предизвикателство обхваща всички държави членки, като изисква засилен обмен на знания и данни и сътрудничество между тях.

Действия

Като част от оценката на въздействието на закон за здравето на почвите, Комисията:

- ще проучи варианти за предлагане на правно обвързващи разпоредби за:

i) установяване на замърсени терени, ii) създаване на опис и регистър на тези терени и iii) възстановяване на терените, които пораждаят значителен риск за човешкото здраве и околната среда, до 2050 г.;

- ще извърши оценка дали е осъществимо въвеждането на **сертификат за здравето на**

¹⁰⁰ Замърсяването в по-ранен период е извършено преди влизането в сила на националното законодателство или правото на ЕС. При безстопанствените терени замърсителят не може да бъде установен, вече не съществува или не може да поеме разходите за възстановяване, например поради обявяване в несъстоятелност.

¹⁰¹ Резолюция 3/4 на UNEA-3 относно околната среда и здравето и Резолюция 3/6 на UNEA-3 относно управлението на замърсяването на почвите, Програмата до 2030 г. за устойчиво развитие (ЦУР 3.9 и 15.3), Конвенцията Минамата (член 12), Стокхолмската конвенция (член 6), Декларацията от Острава на шестата министерска конференция за околна среда и здраве.

¹⁰² <https://echa.europa.eu/bg/-/21-551-chemicals-on-eu-market-now-registered>

¹⁰³ SWD(2020) 249 относно полифлуороалкилирани и перфлуороалкилирани съединения (PFAS), придружаващ Стратегията за устойчивост в областта на химикалите.

почвите при сделки със земя, така че на купувачите да се предоставя информация за основните характеристики и здравето на почвите на терена, който възнамеряват да закупят.

В допълнение към тези правни разпоредби Комисията:

- в сътрудничество с държавите членки и заинтересованите страни ще улесни диалога и обмена на знания за методиките за оценка на риска от замърсяване на почвите и ще определи най-добри практики;
- до 2024 г. ще разработи **списък с приоритети на ЕС за замърсителите, пораждащи сериозно безпокойство и/или все повече безпокойство**, които водят до значителни рискове за качеството на почвите в Европа и във връзка с които са необходими бдителност и приоритетни действия на европейско и национално равнище;
- до 2022 г. ще преразгледа Директивата относно емисиите от промишлеността¹⁰⁴, а до 2023 г. ще извърши оценка на Директивата относно екологичната отговорност¹⁰⁵, включително по отношение на определението за нанасяне на щети на почвата и ролята на финансовата сигурност.

Държавите членки следва:

- да създадат система от сертификати за здравето на почвите при сделки със земя с подкрепата на научноизследователската програма на ЕС и мисията „Пакт за почвите за Европа“, ако такава не е включена в закона за здравето на почвите.

5. ТРЯБВА ДА ЗНАЕМ ПОВЕЧЕ ЗА ПОЧВИТЕ

Изключително важно е да разполагаме с повече и по-добри знания и данни за почвите и да използваме тези знания и данни. Достъпът до данни от научни изследвания в областта на почвите ще бъде улеснен чрез създаването на пространство на данни за Зеления пакт¹⁰⁶ и чрез изпълнението на мисията „Пакт за почвите за Европа“ по линия на програма „Хоризонт Европа“. Въз основа на Директивата INSPIRE¹⁰⁷ отворените стандарти за данни следва да подобрят оперативната съвместимост на националните, европейските и глобалните рамки за мониторинг на почвите.

5.1. Почвите и програмата в областта на цифровите технологии

Цифровите технологии осигуряват нови и все още неизползвани възможности за мониторинг на натиска върху почвите и земята и състоянието им. Нашите познания за почвите през последното десетилетие се увеличиха неимоверно вследствие на наблюдението на Земята, по-специално чрез използването на радарни системи и хиперспектрални датчици, дистанционно наблюдение и нови техники, като например ДНК анализ на организми в почвата. Целта на стратегията „От фермата до трапезата“¹⁰⁸ да се осигури високоскоростен широколентов интернет, включително в селските райони, ще спомогне за трансфера на данни и за интелигентното им използване, както и за мониторинга с датчици в реално време. В Плана за действие за нулево

¹⁰⁴ Директива 2010/75/ЕС относно емисиите от промишлеността.

¹⁰⁵ Директива 2004/35/ЕО относно екологичната отговорност.

¹⁰⁶ Европейска стратегия за данните, COM(2020) 66.

¹⁰⁷ Директива INSPIRE (Директива 2007/2/ЕО).

¹⁰⁸ Стратегия „От фермата до трапезата“, COM(2020) 381.

замърсяване¹⁰⁹ бяха изтъкнати примери за цифрови решения за справяне със замърсяването на почвата, включително FaST¹¹⁰. Програмата на Европейския съюз за наблюдение на Земята „Коперник“ и нейната услуга за мониторинг на земната повърхност¹¹¹ ще продължат да предоставят данни за биогеофизичните променливи, земното покритие и земеползването в ЕС и извън него. Тези дейности ще допринесат радикално за новаторски изследвания и начини на използване на почвите. Тези дейности също така ще позволят все по-често да се използват техники за машинно самообучение и повече решения с изкуствен интелект посредством сензорни системи (например осигуряваните от прецизното земеделие) и измервателни системи, разположени на терен (например ръчни спектрометри, преносими уреди за извличане на ДНК, извършване на химичен анализ на място).

Действия

Комисията:

- ще увеличи използването на цифрови инструменти и на програмата „Коперник“ и ще разчита на JRC за доусъвършенстването на Обсерваторията на ЕС за почвите (EUSO)¹¹², както и на ЕАОС за разработването на Информационната система за земята в Европа (LISE) с помощта на продукти за геопространствен анализ;
- Насърчаване и подпомагане на държавите членки да създадат инструменти за устойчивост на земеделските стопанства по отношение на хранителните вещества (FaST) като част от консултантските услуги в областта на селското стопанство в рамките на новата ОСП. Такива инструменти ще предоставят на земеделските стопани препоръки относно използването на торове в съответствие с действащото законодателство и въз основа на наличните данни и знания.
- ще подобри капацитета за моделиране на свързаните с почвите процеси в рамките на инициативата „Дестинация Земя“¹¹³ на Комисията в сътрудничество с мисията „Пакт за почвите за Европа“ по линия на програма „Хоризонт Европа“.

5.2. Данни за почвите и мониторинг на почвите

На равнището на държавите членки съществуват няколко системи за мониторинг на почвите¹¹⁴. Като цяло обаче те са разпокъсани, непълни и не са хармонизирани в целия ЕС. Често данните все още не се споделят публично в съответствие с механизма по Директивата INSPIRE¹¹⁵. Понастоящем в много държави няма систематичен всеобхватен мониторинг на въпроси, свързани с политиката, поради липса на капацитет или ресурси. Създадената от Комисията инициатива LUCAS във връзка с почвите е единствената система за мониторинг, която осигурява хармонизирани и систематични измервания на място за всички държави членки. Тя обаче

¹⁰⁹ [SWD\(2021\) 140 final](#).

¹¹⁰ Инструмент за устойчивост на земеделските стопанства, вж. <https://fastplatform.eu>

¹¹¹ Услуга за мониторинг на земната повърхност на „Коперник“ (CLMS).

¹¹² <https://ec.europa.eu/jrc/en/eu-soil-observatory>

¹¹³ Вж. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/destination-earth>

¹¹⁴ <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/wikis/display/SOIL/National+monitoring+systems>

¹¹⁵ Директива INSPIRE (Директива 2007/2/ЕО).

трябва да се интегрира по-добре с дейностите в държавите членки и с други потоци от данни. ЕАОС също осигурява показатели като запечатването на почвите и усвояването на земя, но за разширяване на знанията ни за почвите биха допринесли изключително много осигуряването на по-подробни данни, извършването на по-чести измервания и хармонизирането на подходите на държавите членки. Необходима е интегрирана система от показатели за почвите, която да служи като рамка за по-нататъшен мониторинг и докладване¹¹⁶. EUSO беше създадена наскоро с цел да се подпомогне изграждането на общоевропейска система за мониторинг на почвите в съответствие с Директивата INSPIRE и във връзка с националното докладване съгласно Директивата за националните ангажменти за намаляване на емисиите¹¹⁷ и Регламента относно ЗПЗГС¹¹⁸.

Действия

За да отстрани пропуските в мониторинга на почвите, Комисията:

- след оценка на въздействието и като част от закона за здравето на почвите ще обмисли разпоредби за мониторинга на почвите и биологичното разнообразие на почвите и за докладването относно състоянието на почвите чрез надграждане върху съществуващите национални и европейски схеми, включително модула за почвите в LUCAS; като част от оценката на въздействието ще обмисли осигуряването на правно основание за проучването на почвите в LUCAS, така че целите, условията, финансирането, достъпът до земя, използването на данни и въпросите, свързани с неприкосновеността на личния живот, да бъдат установени в законодателството;
- чрез проучванията на почвите в рамките на LUCAS ще осигури хармонизиран общоевропейски мониторинг на промените в съдържанието на органичен въглерод в почвите и на запасите от въглерод, като допълни докладите на държавите членки съгласно Регламента относно ЗПЗГС;
- ще работи за интегрирането на модул за замърсяване в бъдещото проучване на почвите в рамките на LUCAS¹¹⁹ за 2022 г. с цел по-добро разбиране и очертаване на проблема с дифузното замърсяване на почвите¹²⁰ в ЕС, както и ще определи перспективите за чисти почви като част от интегрираната рамка за мониторинг и перспективи за нулево замърсяване;
- във връзка със създаването на EUSO:
 - с помощта на Европейската съвместна програма за управление на земеделските почви¹²¹ ще определи пропуските в мониторинга на почвите, като провежда диалог с държавите членки и други ключови заинтересовани

¹¹⁶ Вж. също ЕАОС (2021 г.), Soil monitoring in Europe - Indicators and thresholds for soil quality assessments (Мониторинг на почвите в Европа — показатели и прагове за оценка на качеството на почвите) <https://www.eea.europa.eu/publications/soil-monitoring-in-europe-indicators-and-thresholds/>

¹¹⁷ Директива 2016/2284 за намаляване на националните емисии на някои атмосферни замърсители, член 9.

¹¹⁸ Регламент (ЕС) 2018/841 относно земеползването, промените в земеползването и горското стопанство.

¹¹⁹ LUCAS — Европейски център за данни за почвите — Европейска комисия.

¹²⁰ По този въпрос се работи в координация с други инициативи за мониторинг, като например процеса за изготвяне на списъка на ЕС с наблюдавани подземни води.

¹²¹ [Европейска съвместна програма SOIL — към интелигентно по отношение на климата и устойчиво управление на земеделските почви.](#)

страни;

- ще разработи информационно табло за почвите с набор от надеждни показатели за почвите, което ще интегрира тенденции и прогнози;
- ще разработи списък на почвената биота в ЕС с цел мониторинг и по-добро разбиране на биологичното разнообразие на почвите.

5.3. Научни изследвания и иновации в областта на почвите

Рамковата програма за научни изследвания и иновации „Хоризонт Европа“ ще улесни създаването на знания и сътрудничеството и по този начин ще ускори прехода към здрави почви. В този контекст съществуват подходящи инструменти, които са на разположение чрез клъстер 6, приоритетите на програмата „FOOD 2030“¹²² и партньорствата по „Хоризонт Европа“ (продоволствена система, биологично разнообразие, агроекология, селско стопанство, подпомогнато чрез данни, и др.). В допълнение мисията „Пакт за почвите за Европа“ по линия на програма „Хоризонт Европа“ осигурява всеобхватна рамка за научни изследвания и иновации и допринася за създаването на хармонизирана рамка на ЕС за мониторинг и докладване във връзка с почвите и за създаване на ефективни връзки между политиката и практиката по отношение на научните изследвания с цел постигане на здрави почви. Освен отстраняването на пропуските в нашите знания мисията ще изпита, демонстрира и разгърне решения за здравето на почвите с цел широкообхватно въвеждане чрез мрежа от „живи лаборатории“ (експерименти и иновации в лаборатории на място) и „водещи инициативи“ (места, представящи добри практики).

Действия

Чрез „Хоризонт Европа“ и по-специално чрез мисията „Пакт за почвите за Европа“, Комисията:

- ще прилага амбициозни пътни карти за научни изследвания и иновации с цел увеличаване на базата от знания за управление на почвите и разширяване на достъпа до резултатите от научноизследователските дейности и използването им;
- ще продължи да предоставя значително финансиране за i) научноизследователски решения за увеличаване на биологичното разнообразие на почвите; ii) борба с влошаването на качеството на почвите; iii) пилотни новаторски технологии за отстраняване на замърсяването;
- ще насърчи разработването и използването на цифрови и дистанционни датчици, приложения и ръчни уреди за вземане на проби с цел оценка на качеството на почвата.

6. Създаване на условия за преход към здрави почви

6.1. Частно финансиране и финансиране от ЕС

Цели вериги за създаване на стойност и доставки и цели икономически сектори зависят от здравето на почвите. Въпреки това много от участниците в тези вериги за създаване на стойност не са наясно колко уязвими са техните активи към увреждането на почвите. Инвеститорите и банките все повече осъзнават

¹²² https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/research-area/environment/bioeconomy/food-systems/food-2030_en

финансовите рискове от увреждането на почвите и възвръщаемостта на дейностите по превенция и възстановяване. Някои банки предлагат на земеделските стопани по-нисък лихвен процент, когато почвата им е здрава, тъй като стойността на земята е по-висока и заемите могат да бъдат препродадени на устойчиви пенсионни фондове и на управители на активи, които искат да окажат положително въздействие върху хората и планетата¹²³. Земеделските стопани все по-често се възнаграждават финансово за улавяния от техните почви въглерод чрез схеми за плащания за въглеродни емисии, както и за прилагането на практики за устойчиво управление на почвите¹²⁴. Дружествата все по-често прихващат въглеродните емисии чрез закупуване на въглеродни кредити от земеделските стопани¹²⁵, инвестиции в здравето на почвите чрез прилагане на устойчиви селскостопански практики¹²⁶ или насочване към нишата на устойчивото преустройство и възстановяване на земите¹²⁷. Що се отнася до финансирането, настоящият бюджет на ЕС осигурява източници на средства за подпомагане на устойчивото използване и за възстановяване на увредени почви, като например ОСП, програмата LIFE, „Хоризонт Европа“, политиката на сближаване. Освен това в рамките на Механизма за възстановяване и устойчивост съществуват редица национални планове за възстановяване и устойчивост, които включват мерки за опазване на почвите. От особено значение в този контекст са техническите насоки на Комисията за прилагането на принципа за „ненанасяне на значителни вреди“, чиято цел е да се помогне на държавите членки да изготвят своите планове за възстановяване и устойчивост¹²⁸.

Комисията ще започне диалог с публичния, частния и финансовия сектор, за да установи как може да се подобри финансирането за превенция на увреждането на почвите и за възстановяване на тяхното здраве.

Действия

Комисията:

- през 2022 г. ще публикува насоки с преглед на наличните възможности за финансиране от ЕС с цел опазване, устойчиво управление и възстановяване на почвите, след като бъдат определени ясно всички приоритети и целеви области за периода 2021—2027 г.;
- ще насърчи инвестициите в проекти, при които почвите се управляват устойчиво и не им се нанасят значителни вреди в съответствие с Регламента на ЕС за таксономията¹²⁹ и свързаните с него делегирани актове.

¹²³ [Soil health for stronger farms? We can measure that \(Здрави почви за по-силни земеделски стопанства? Можем да измерим това\) \(rabobank.com\)](https://www.rabobank.com/en/soil-health-for-stronger-farms?utm_source=soil-health&utm_medium=article&utm_campaign=soil-health).

¹²⁴ Например програмата [Soil Capital](#).

¹²⁵ [Microsoft uses blockchain modern technology to purchase soil carbon credit in Australia \(Microsoft използва съвременни блокчейн технологии за закупуване на кредити за улавяне на въглерод в почвата в Австралия\)](#).

¹²⁶ [Living Soils initiative: Nestlé, McCain and Lidl address soil health in France \(Инициативата „Живи почви“: Nestlé, McCain и Lidl предприемат действия за здравето на почвите във Франция\)](#).

¹²⁷ [Revive](#).

¹²⁸ Европейска комисия, [C\(2021\) 1054](#).

¹²⁹ Регламент (ЕС) 2020/852 за създаване на рамка за улесняване на устойчивите инвестиции и за изменение на Регламент (ЕС) 2019/2088.

6.2. Грамотност и обществена ангажираност по отношение на почвите

Почвата вероятно е най-подценяваният природен елемент. Все по-урбанизираното население често гледа на нея като на „мръсотия“ и я счита за неограничен природен ресурс, като често не е наясно със значението ѝ в неговото ежедневие и с ключовата ѝ роля в устойчивата и кръгова биоикономика. Това отразява липсата на акцент върху значението на почвите в образованието и демонстрира необходимостта от повишаване на обществената осведоменост и ангажираност. Грамотността по отношение на почвите съчетава широка осведоменост и специализирано разбиране в редица дисциплини чрез комуникационни и образователни дейности, които доближават почвата до живота на хората. За тази цел всички заинтересовани страни трябва да разполагат с достъп както до общо образование във връзка с почвите, така и до целево обучение за специализирани нужди. Формалното образование за почвите следва да бъде допълнено от активно практическо обучение и от послания за насърчаване на обмена на най-добри практики и споделяне на знанията. В приетия наскоро план за изпълнение на мисията „Пакт за почвите за Европа“ се очертава значителният принос на мисията за повишаване на грамотността по отношение на почвите чрез широка ангажираност с гражданите и участниците по цялата верига за производство на храни, включително земеделските стопани, предприятията за храни и търговците на дребно.

Действия

Заедно с държавите членки и заинтересованите страни Комисията:

- ще стартира инициатива за ангажираност във връзка с грамотността по отношение на почвите и за повишаване на осведомеността в тази област въз основа на успешния пример с „океанската грамотност“¹³⁰;
- ще улесни и насърчи обмена на най-добри практики за комуникация и ангажираност по отношение на почвите, като създаде портал на EUSO и информационни мрежи, насочени към постигането на здрави почви;
- ще интегрира въпроса за увреждането на почвите в общата европейска референтна рамка за компетенции в областта на устойчивостта¹³¹, така че да развие понятието за грамотност по отношение на почвите сред европейските граждани;
- ще осъществи всеобхватен набор от действия за комуникация, образование и ангажираност на гражданите с цел насърчаване на здравето на почвите на различни равнища и доближаване на почвите до ценностите на гражданите въз основа на мисията „Пакт за почвите за Европа“ и Обсерваторията на ЕС за почвите.

7. Заключение

Осигуряването на същото равнище на защита на почвите като това, което се осигурява на въздуха, водата и морската среда, и обръщането на същото внимание на организмите в почвата като това, което се обръща на надземното биологично разнообразие, представляват огромни предизвикателства. Визията и ангажиментите, изложени в настоящата стратегия, проправят пътя за амбициозни и необходими промени, така че да постигнем успех в тази насока. Успешното изпълнение на

¹³⁰ <https://oceanliteracy.unesco.org/>

¹³¹ https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12985-Екологична-устойчивост-образование-и-обучение_bg

настоящата стратегия за почвите изисква приобщаващи и широкообхватни механизми за управление на национално, европейско и световно равнище.

Дискусиите и сътрудничеството трябва да обхванат всички заинтересовани страни. Поради това ще бъде създаден нов модел на управление въз основа на „мрежа от мрежи“, вдъхновен от Coalition4Oceans: Coalition4HealthySoils (C4HS) на ЕС. В центъра на тази коалиция ще залегне експертната група на ЕС по почвите, която ще бъде разширена, така че да се осигури балансирано представителство на заинтересованите страни. Действията на политиката ще продължат да се основават на данни и знания от Обсерваторията на ЕС за почвите, Националния референтен център на EIONET за почвите¹³² и мисията „Пакт за почвите за Европа“¹³³. C4HS ще взаимодейства с други съответни експертни групи на ЕС, с Глобалното партньорство в областта на почвите и с Европейското партньорство в областта на почвите¹³⁴. ЕС винаги е подкрепял категорично и ще продължи да подкрепя Глобалното партньорство в областта на почвите на ФАО и неговите регионални клонове с цел да се подобрят ръководните дейности във връзка с устойчивото управление на почвите, включително на световно равнище.

Нашите почви трябва да бъдат оздравени. От това зависи нашето собствено оцеляване. Настоящата стратегия поставя амбициозни и необходими цели, за чието постигане трябва спешно да започнем да работим. Тя е подкрепена от научни доказателства и предлага набор от действия, които ще ни помогнат да постигнем това. Обявявайки началото на настоящата стратегия, Комисията ще започне дискусии с Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет, Комитета на регионите, както и с гражданското общество, стопанските оператори и други заинтересовани страни, за да превърнем стратегията и нейните действия в общ успех.

¹³² <https://www.eionet.europa.eu/countries/national-reference-centres/nrc-on-soil>

¹³³ https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe/missions-horizon-europe/soil-health-and-food_en

¹³⁴ <http://www.fao.org/global-soil-partnership/regional-partnerships/europe/en/>